

Das Latweeschu lauschu draugs.

1837. 11. Merz.

10ta lappa.

Jaunâs sinâs.

Is Sprantfchu semmes. Zur gudrs un firdsſchehligs kungs, De-leſſehr ar wahrdu, jau preeſch pahri gaddeem us to ſahze dohmaht, kâ gan ſemneekem un zitteem darba-lauidim wiſſlabbaki un wiſſflaidraki warroht mahziht un parahdiht, ka kâtrs zilweks, pa gohdam un pehz kriſtigahm mahzibahm turredamees, ſew paſchu darra laimigu, un ka turpretti palaidons pats ſawu weſſelibu, laim un dſihwibu pohſta. Uſinnis beidoht, ka to gan wiſſlabbaki ar bildehm warreſchoht mahziht, iſſohlija diwi ruhſtohſch rubtus kapp. n. tam mahlderam par maſſu, kurrâ isdohtoht, tahs wiſſjaukâkas bildes isdohmaht un mahleht, ka us to derretu. Nupatt weenam leelam ſkunſtes-mahlderam Parihſchê ſchi maſſa nahkuſe rohka, jo winnam irr isdewees, ar itt jaukahm bildehm un ittin ſkaidri parahdiht, ka zilweks, Deewa wahrdeem paklaufidams, jo deenas paleekoht jo laimigs, un turpretti, ſawahm kahribahm kalpodams, jo deenas jo nelaimigs. Daudſina, ka kâtrs zilweks, ka ſchahs bildes dabbu pahraundſiht, zittadi jau ne warroht, kâ no grehkeem atgreestees.

Wehl no turrenes. Ja tees, ko Wahſsemes awihſes ſtahta, tad taggad Sprantfchu ſemmê, Kantalas walſti, San-Sernen draudſê, wihrs dſihwo, ka ſik brihnum' wezs, kâ muhſu laikds pahr tahdu wezzumu wehl ne dſirdejam. Wiſſch jau diwiſimts un ſeptimpadſmit gaddus eſſoht wezzumâ un wehl deesgan ſpirgts. Eſſoht dſimmis 1620tâ gaddâ, jaunâs deenâs bijis kârâ deenestâ un taggad wehl kâtras kârâ kauſchanas ittin labbi peeminnoht. Sinnoht arri iſſtahtſiht, ka jau tobrihd zilweki gluſchi tâpatt kâ taggad eſſoht ſuhdſejuschi, ka tee laiki grubti.

Is Konſtantinopeles, Turku ſemmes wiſſleelakas pilſſehtas. Tahdâ ſemmê, kahda ſchi, kur laudis itt kâ bes wiſſeem likkumeem dſihwo, tur gan neweens ne warr brihnotees, kad daſchreis paſchi teefas-kungi warras-darbus dar-

ra. Preefsch pahri neddetahm saglis angstam Turku leekungam wiffas wiina dahrgas gohda-sihmes nosagge; bet kad nu sakehre sagli, wiinu wedde pee teefas-kungu, tad schis sagrahbe diwus pistofus un sagli us weetas noschahwe.

Is Sihries semmes, Uhsia. Effam dabbujufchi wehl staidraku sinu pahr to leelu nelaimi, ko ta semmes trih zeschana tur padarrijuse. Duhs gan puff-ohtra tuhkstohsch zilweku, no kurreem 500 Schihdi, kas sawu nahwi tur atradde. Pahri tuhkstohschu zilwekus pehz aston deenahm, satreectus un drihs no badda nomehrdetus, wehl no semmes israfke ahrâ.

• **Tahs ihfas sinnas par muhsu pafauli jeb semmi Stais gabbals.**

Ra labbi warretu mahzitees muhsu pafauli jeb semmi pascht, tapehz ihpafschas bumbinas taifitas, zittas sprihdi leelas, zittas leelakas. Schihs bumbinas irr no beesa papihra, woi arri no kohka woi no zitta ka, no ka bumbas warr taifcht. Us schahm bumbinahm semmes un juhreas un straumes un pilsfehri, kas wirs semmes, irr usrafstitti. Schê arri tahs strihpas ussichmetas, par kurreahm es fazzijis, ka tahs dohmâs pahr semmi wehl, kâ prohti: ekwators un pirmais meridianis, abbi eeksch grahdeem eedalliti; tâpat arri zitti meridiani, woi tâ, ka pee katra zota, woi zota, woi 10ta, woi 5ta ekwatoragrahda weens wilfts, pehz ta, kâ ta bumba irr, woi leelaka woi masaka; tâpat arri tee rinkî, kas ekwatorim lihdsâs, kâ prohti: tee faules atpakkat-greeschanas rinkî, tee polu-jeb semmes galla-rinkî, un arri zitti tahdi rinkî, kas tahlfaku zits no zitta, woi tuwaku zits pee zitta, un atkal pehz ta, kâ ta bumba irr, woi leelaka woi masaka. Schohs pehdejus rinkus wiffus fauz lihdsas-rinkus, tapehz, ka wiini ar ekwatori lihdsâs eet. Tahs bumbas woi bumbinas stahw sawadâs stellês, un tâ ka eeksch katru gallu jeb polu weens dselses woi missina stabbinfsch eedsichts, kurreu ohtri galli stelles zauruminâs stahw, un tapehz to bumbu woi bumbinu eeksch stellehm warr apfahrt greeft, itt kâ kammoli starp pirksteem. Kad nu us schahm bumbahm woi bumbinahm semmes un juhreas un straumes un pilsfehri, tad tomehr tif tahs leelakas semmes un juhreas irr nosichmetas, un tahs leelakas straumes un tee leelakee pilsfehri usrafstitti, tapehz ka tur ruhmes nam, wiffu ussichmeht un usrafsticht. Schahs bumbas, kad arri masas, tomehr dands naudas maksâ, tapehz ka leels darbs irr, tahs pareisi istaifcht. — Arri tahdas lappas no papihra irr, kurreas par kahrtehm fauz. Zittas tahdas irr, kur eeksch weena leela rinkâ wifs tas eesichmehts un eerakstichts, kas us weenas, un kur eeksch ohtra atkal wifs tas, kas us ohtras puffes tahs pafauls-bumbas stahw, un irr itt tâ, kâ buhtu kahda tahda bumba puschu greefta un weenas puffes wirspuffe us weena, un ohtras puffes wirspuffe us ohtra papihra isplahitita. Tapehz fauz schahs par plakkannahm pafauls bumbahm. — Zittas tahdas papihra-lappas atkal irr, kur woi weffeli leeli semmes-gabbali, lihds ar juhrahm, kas tur klahr peederr, woi arri masaki semmes-gabbali ussichmeti. Tahdahm lappahm tas ihpafcha wahrds: semmes-kahrtes. — Zittas atkal irr, kur mas semmes reds, bet wiffuwairak juhreas, un tâ, ka tur arri seklumi un klintis, kas appaksch uhdena, kur kuggi warr pohstâ eet. Schihs

lappas fauz par juhreas fahrtehm. — Us wiffahm fahrtehm arri us mallahm apfahrt tee garruma un plattuma-grahdi usfihmeti, tee garruma-grahdi wirfû un appafschâ, tee plattuma-grahdi us abbeem fahneem. Arri kahdi meridiani un plattuma-strihpas tur wilkti, fa labbi warretu redseht, kahdâ garrumâ un plattumâ katra weeta. — Semmes- un juhreas-fahrtes naw ne pawiffam tif dahrgas, fâ pafauls-bumbas. Zahs warr eespeht pirft arri tas, kam dauds naudas naw, un tahs irr wiffseem, fas grihb pafauli labbi pafiht, waijadfigas. Semmes-reismanni, fas pa fweeschahm semmehm staiga, labprahf tahdu fahrti, fur ta femme, pa furru tee staiga, usfihmeta, lihdsi nemm; tâ tee labbi warr finnaht, fur wiini irr, un fâ us fcho moi to zittu weetu warr tift. Kuggineeki juhreas-fahrtes lihdsi nemm, jo tee bes schahm ne fâ labbi us kahdu zittu weetu warr tift. Kad pa femmi brauz, tad taf brihscham ar zitteem zilwefeem kohpâ teef, un no teem warr dabbut siinnaht, fâ buhs brauft. Arri wirs semmes taifiti zelli irr, un kad tew kahds zellu labbi isstahsta, un tu to, fo tas tew par zellu fazzijis, labbi wehrâ paturri, tad tu warri drohfchi brauft. Wet us juhreas zittadi. Gan arri, kad tu ar fuggi pa juhreu brauzi, daschureisi zittu kahdu fuggi eeraug'; bet winsch, fas sinn tahlumâ, ffreem sawu zellu, un faut gribbetu, winnam ne warri flahdu tift. Wet ja tu arri zittam fuggim flahdu tizzis, un warri jautahf, fâ tew buhs brauft, zif tad tee, fas tur wirfû, tew to warrehs isteift? Us juhreas redsamu zellu naw, un widdus-juhrea tu zittu ne fo, bes tif fâ daschureisi kahdu fuggi, ne redsi, fâ debbesi un uhdeni. Zapeh; fuggineekem fahrtes lohri waijadfigas. Kad tee ne sinna, fur tee us juhreas irr, tad tee luhfo us fauli, kad deena, un us swaigsnehm, kad nakis un tohs warr redseht, un mehro ar sawadeem rihkeem jeb strumentehm, furreus es jau winnâ gabbalâ peeminnejis, faules moi kahdas swaigsnes augstumu moi dsikkumu, un skattahs us to pulsteni, par furru es arri tur runnais, fo tas rahda, un nu tee isrehkina, kahdâ garrumâ un plattumâ tee irr. Kad tee nu sawu fahrti preefschâ nemm, un tur to atrastu garrumu un plattumu usmekle, tad tee reds, fur tee irr, un sinn, fâ nu peh; kompasses jeb wehjarohses, fas arri katram fuggineekam, buhs brauft. Des fahrtehm un sinnafschinas par garrumu un plattumu fuggineeks ne fâ warretu us tahlahm semmehm, fur pahf kahdu leelu juhreu pahri jabrauz, aiseet.g.

• Z i l w e f s u n f a u l e .

Lihdsiba.

Sems, Noafa dehls, kahdâ deeninâ stahweja, azzis pazehlis, un skattijahs us to fauli. — Tad Noas, winna tehws, pee ta danahze un fazzija: "dehlin, fo tu tur skattees?"

Wet Sems arbildeja un fazzija: "es apluhkoju fcho leetu debbesi gaischumu, fo tas Kungs tif brihnischkigi ar spohschumu apgehrbis. — Paschâ debbesi dibbenâ winsch staiga sawu zellu ne trauzehts no wehjeem un uhdens wilneem, fas dsikkumâ pa semmes wirfû, un spihd un preezina wiffus dsihwus. Lufk', to

redsoht, es dohmaju sawâ prahtâ: "Kaut jelle tas Kungs to zilweku tahdu buhtu raddijis.!"

"Af mans dehts," fazzija Noas, "ne dsennees pehz tahdahm leetahm, kas ,,tewim nawa dohtas. Jo kad tahs tewim tiktu, tad tu gan lehti to labbaku ,,daku sandetu, kas tewim jaw irr eedohta, un dauds semmaks paliktu ne kâ ,,taggad effi." —

"Kâ tas warretu buht, tehtiht?" atbildeja jauneklis. — "Woi ne buhtu leela paaugstinafchana, kad es lihdsigs taptu faulei?" —

Tad Noas atbildeja un fazzija: "Zeefa gan irr, dehtin, tu tad buhtu augstaks pahr teem kalneem Ubrarat, — ir leelaks wehl ne kâ wissa pafaula. — Bet woi tu schteeti, ka tewim leelaka wehrtiba buhtu? — Af ne! Bet tad tewim buhtu jastaiga muhschu muhscham pa to weenu paschu sinnamu zekku, ko tur radditajs faulei nosihmejis un tu ne drihstetu pagreestees ne pa labbas nei pa kreifas pusses pehz sawas paschas nodohmaschanas un eegribbeschanas. — Taggad tu gan warri azzis pazelt un us faules passattitees, bet faule ne spehj us tewim noskattitees. — Tapatt arri faule ne spehj us augschu skattitees un sawu radditaju atsiht un peeluhgt, to teikt un flaweht, tã, kã tu darri. — Bet weena patti ta staiga pee debbesim, bes mihlestibas, bes zerribas, ne sinnadama neneeku par to preeku, ar ko ta muhs preejina, neds arri par to labbumu, ko ta mums darra. — Un sawã laikã ir tai ta deena nahks, kur ta isdissihis it kã kahda eljes swezze un kur welti gaidihis winnas uslehtschanu. Bet tu effi raddihts un aizinahs us muhschigu dsihwofschanu, un to debbes dsihwokli panahjis, tu augstaks buhfi ne kã wissas faules. — Kã tad tu gan ismihstu tawu muhschigu buhscham ar winnas ismihzigu dabbu?" —

"Zeefa gan irr, tehtiht, ko tu falki," atbildeja Sems. — "Peedohdi man scho reisi! es biju aplam runnais."

Kas sawas weetas deht
Ar b h dahm aplam kausahs,
Tas tã, kã peenahkãh,
Us Deewu ne palaujãh.

Wisch naw apdohmajis,
Ko Deews mums nospreede,
Kur un kã dsihwoht buhs
Ikwenam pafaulã.

Rln.

Aras mihklas usminna: Mehnes.

Ischa mihkla.

Salki, draugs, ja usmini:
Kahdi tee irr kusti,oni,
Sausums teem naw zeenjams,
Slapjums lohti patihkams. —
Kad tu winnus usskatti,
Spahrus, kahjas ne redsi.
Lee kã putnis ne warr skreet,
Neds kã swehrs wirs semmes eet.

Daschs no teem kã tschuhsta leen,
Bet tas noteek retti ween.
Wissi lehka lustigi;
Zilwekam tee derrigi.
Vehdigi wehl peemini:
Lee irr mehmi radditi.

D. St—m.

Brihw drikkcht. No juhrmallas-gubbernementu augstas waldischanas pusses:

Dr. C. E. Napiersky.